

BOSHLANG'ICH SINIF TARBIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING 4K MODELİ KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.

Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi

Toshkent Amaliy fanlar universiteti,

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14786086>

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich sinf tarbiya darslarida o'quvchilarning 4K modeli kompetensiyalarini rivojlantirish usullari ko'rib chiqiladi. Ushbu modelda kritik fikrlash, kommunikativlik, kreativlik va kolaboratsiya kabi kompetensiyalarni rivojlantirishda foydalaniladigan metodlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: 4K modeli, boshlang'ich sinf, kompetensiya, kritik fikrlash, kommunikativlik, kreativlik, kollaboratsiya.

Аннотация: В статье рассматриваются методы развития компетенций модели 4К на уроках воспитания в начальной школе. Анализируются методы развития таких компетенций, как критическое мышление, коммуникативность, креативность и коллаборация.

Ключевые слова: Модель 4К, начальная школа, компетенции, критическое мышление, коммуникативность, креативность, коллаборация.

Annotation: The article discusses methods for developing the 4K model competencies in primary school education. It analyzes methods for fostering competencies such as critical thinking, communication, creativity, and collaboration.

Key words: 4K model, primary school, competencies, critical thinking, communication, creativity, collaboration

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi nafaqat o'quvchilarga an'anaviy bilimlarni o'rgatish, balki ularning kelajakda muvaffaqiyatli va faol jamiyat a'zolari bo'lishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishdir. 4K modeli – kritik fikrlash, kommunikativlik, kreativlik va kolaboratsiya – ta'lim tizimining asosiy o'zgarishlaridan biri bo'lib, o'quvchilarga nafaqat bilim, balki o'z fikrlarini izhor qilish, boshqalar bilan samarali muloqot qilish, ijodiy fikrlash va guruhda ishlash qobiliyatlarini ham o'rgatishni nazarda tutadi. Bu maqolada boshlang'ich sinf tarbiya darslarida 4K modeli kompetensiyalarini rivojlantirishning usullari ko'rib chiqiladi va o'quvchilarni jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur ko'nikmalarni shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi. [1]

4K modeli o'quvchilarning jismoniy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan to'rt asosiy kompetensiyani o'z ichiga oladi: kritik fikrlash, kommunikativlik, kreativlik va kollaboratsiya. Bu kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat o'quvchilarning individual muvaffaqiyatiga, balki jamoaviy ishda o'zaro yordam va hamkorlikka ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tanqidiy fikrlash o'quvchilarning muammolarni tahlil qilish, dalillarni baholash, argumentlar tuzish va mantiqiy xulosalar chiqarishga asoslangan fikrlash jarayonidir. Bu kompetensiya o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi va turli muammolarni samarali hal qilishga yordam beradi. Boshlang'ich sinfda kritik fikrlashni rivojlantirish uchun o'quvchilarga murakkab savollar berish, ularni turli nuqtai nazardan ko'rishga undash va fikr almashishga imkon yaratish zarur. Bu nafaqat o'quvchilarning aqliy salohiyatini rivojlantiradi, balki mantiqiy qarorlar qabul qilish va o'z fikrlarini mustaqil ravishda ifodalashni o'rganishlariga yordam beradi. [2,3]

Kommunikativlik – bu o'quvchilarning fikrlarini aniq, tushunarli va erkin ifodalash qobiliyati, shuningdek, boshqalar bilan samarali muloqot o'rnatish, o'z fikrlarini tushuntirish va boshqalarning fikrlarini tinglashda etakchilik qiladi. Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning kommunikativlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun guruhli muhokamalar, rolli o'yinlar va savol-javoblar metodlari samarali hisoblanadi. O'quvchilarga o'z fikrlarini aniq va o'ziga xos tarzda ifodalashga yordam berish, ularni boshqa o'quvchilar bilan o'zaro fikr almashishga rag'batlantirish kerak. Shu bilan birga, o'quvchilarni tinglash va boshqalar bilan konstruktiv muloqot qilishga o'rgatish zarur.

Kreativlik o'quvchilarning yangi, original g'oyalar yaratish, mavjud bilimlarni yangi va noodatiy usullarda qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinfda kreativlikni rivojlantirish uchun san'at,

drama, yozish va boshqa ijodiy faoliyatlarga asoslangan metodlarni qo'llash zarur. O'quvchilarga o'zlarini erkin ifodalash, yangi g'oyalar va yechimlar ishlab chiqish, tasavvur qilish imkoniyatini berish kerak. Bu jarayon nafaqat o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi, balki ularning erkin fikrlash va o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish ko'nikmalarini ham oshiradi.

Kollaborativlik – bu o'quvchilarning guruhlarda ishlash, birgalikda maqsadga erishish va jamoaviy yondashuvni qo'llash qobiliyati. Kollaboratsiya o'quvchilarning o'zaro yordam berish, fikr almashish va jamoa sifatida ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinfda kolaboratsiyani rivojlantirish uchun o'quvchilarga guruhda birgalikda loyiha yoki topshiriqlarni bajarish vazifasi berilishi mumkin. Bu ularni o'zaro hamkorlik qilish, bir-biriga yordam berish va birgalikda muammolarni hal qilishga o'rgatadi. [5]

Boshlang'ich sinfda kritik fikrlashni rivojlantirish uchun o'quvchilarga turli mantiqiy masalalar va muammolarni yechish, o'quvchilarni tahlil qilish va baholashga o'rgatish kerak. Masalan, o'quvchilarga turli muammolarni hal qilish uchun fikr almashish, dalillarni ko'rib chiqish va mantiqiy xulosalar chiqarish vazifasi berilishi mumkin. Bu metod o'quvchilarga muammolarni ko'rib chiqishda har tomonlama yondashuvni rivojlantiradi va mantiqiy fikrlashni kuchaytiradi. Shuningdek, o'quvchilarga “nima”, “necha”, “qanday” kabi savollar orqali mantiqiy tahlilni o'rgatish ham samarali usuldir. [7]

Kommunikativlikni rivojlantirishda guruhli munozara, rolli o'yinlar va interaktiv metodlar samarali hisoblanadi. O'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatini berish, ularga samarali savollar berishga o'rgatish, nutq madaniyatini oshirish darslarida muhim vazifalardan biridir. O'quvchilarga nutq madaniyatini o'rgatishda ular o'z fikrlarini to'liq va aniq ifodalashni o'rganadilar. Shu bilan birga, o'quvchilarga o'zaro hurmat va tinglashni rivojlantirish ham zarur.

Kreativlikni rivojlantirish uchun boshlang'ich sinfda ijodiy faoliyatlarni, masalan, san'at va drama mashg'ulotlarini qo'llash kerak. O'quvchilarga turli materiallar yordamida yangi g'oyalar yaratish, yangi predmetlar yoki san'at asarlarini tasavvur qilish vazifalarini berish kerak. Shu bilan birga, o'quvchilarni o'zlarining ijodiy qarorlarini erkin ravishda ifodalashga undash, yangiliklar yaratishga rag'batlantirish zarur. O'quvchilarni o'zlarini erkin ifodalash va yangi g'oyalar ishlab chiqishga undash, ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Kollaboratsiyani rivojlantirish uchun guruhlarda ishlashni tashkil etish zarur. O'quvchilarni guruhlariga bo'lib, ularga umumiy maqsadga erishish uchun hamkorlik qilish imkoniyatini berish kerak. Turli loyiha va topshiriqlarni guruhlar bilan birgalikda bajarish, o'quvchilarga o'zaro fikr almashish, muammolarni birgalikda hal qilishni o'rgatadi. Kollaboratsiya o'quvchilarning jamoaviy ishini muvaffaqiyatli boshqarish, bir-birlariga yordam berish va maqsadga erishish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Boshlang'ich sinfda 4K modeli kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Tanqidiy fikrlash, kommunikativlik, kreativlik va kollaboratsiya kabi kompetensiyalarni shakllantirish orqali o'quvchilar kelajakda muvaffaqiyatli va faol jamiyat a'zolari bo'lib ulg'ayadilar. Ta'lim jarayonida ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish uchun turli metodlarni qo'llash, o'quvchilarning shaxsiy imkoniyatlarini ochishga yordam beradi va ularning jamiyatda o'z o'rnini topishiga hissa qo'shadi..

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxat

1. . Ibraimov X, Quronov M va boshq. Ota-ona – murabbiylar uchun uslubiy-metodik qo'llanma. Toshkent.: - 2024. 123-126 b.
2. Kober, N. (2015). Reinventing High School: The 4 C's Model of Competency-Based Education. Educational Leadership, 73(4), 28-33.
3. Leu, D. J., Forzani, E., Rhoads, C., & Maykel, C. (2015). The New Literacies of Online Reading Comprehension: Rethinking the 4Cs in the Digital Age. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 58(1), 8-21. <https://doi.org/10.1002/jaal.494>
4. Meyer, J. H. F., & Land, R. (2003). Threshold Concepts and Troublesome Knowledge: Linkages to Ways of Thinking and Practicing within the Disciplines. In C. Rust (Ed.), Improving Student Learning: Theory and Practice (pp. 412-424). Oxford Centre for Staff and Learning Development.

5. OECD. (2018). The Future of Education and Skills 2030: OECD Education Policy Perspectives. OECD Publishing.
6. P21. (2019). Framework for 21st Century Learning. Partnership for 21st Century Learning. <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
7. Peterson, M., & Woods, S. (2018). Developing Creative and Collaborative Skills in Primary Education. International Journal of Educational Research, 87, 34-49.
8. Robinson, K. (2009). The Element: How Finding Your Passion Changes Everything. Viking.
9. Ro'zieva D., Usmonboeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi Metodik.qo'llanma. – T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013. –115 b.
10. . Muslimov N.A. “Bo'lajak kasb ta'lim o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish” /Monografiya. – T.: Fan, 2004.
11. Muslimov N.A. “Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompotentligini shakllantirish texnologiyasi” /Monografiya. –T.: ”Fan va texnologiya” nashriyoti, 2013